

Lausunto sivistysvaliokunnalle

VNS 1/2021 vp Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

Koulutuspoliittisen selonteon tavoitteet ovat kunnianhimoisia ja tutkimustiedon näkökulmasta suurelta osin kannatettavia. Iso osa johtamani tutkimuksen lippulaiva INVESTin jo aiemmin antamista kommentteista on huomioitu tässä versiossa. Joitakin lisähuomioita on kuitenkin syytä antaa:

1. Koulutuksellisesti Suomi ei ole tällä hetkellä edelläkävijämaa kuin peruskoulun osalta. Koulutukseen osallistumisen liittyvä suuria sosioekonomisia eroja löytyy kaikilta muilta tasoilta paitsi peruskoulusta.
2. Laadullisesti huippuluokkaisena voidaan pitää niin varhaiskasvatusta kuin peruskouluakin, mutta edelleen pohjoismaisittain verrattain vähäisen ja sosiaalisesti vinoutuneen osallistumisen vuoksi varhaiskasvatus ei saavuta niitä lapsia, jotka siitä mahdollisesti myös hyötyisivät parhaiten.
3. Pidän selonteon huomioita peruskoulun tason nopeasta heikkenemisestä erittäin huolestuttavina. Havaintojen paikkansapitävyyttä on kuitenkin vielä tässä vaiheessa vaikea arvioida luotettavasti. PISA-aineistojen vertailu yli ajan sisältää tunnetusti lukuisia menetelmällisiä ongelmia: esimerkiksi aineistonkeruuseen liittyvät muutokset selittivät Saksan kohdalla tulosten heikkenemisen vuosien 2012-15 välillä PISAssa kokonaisuudessaan¹. Suomalainen peruskoulu näyttää tasaavan perhetaustan mukaisia eroja osaamisessa ja oppimisessa erittäin tehokkaasti.
4. Tärkeä osa selontekoa ovat ehdotetut toimenpiteet toiselle asteelle ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteiseksi kehittämiseksi niin, että myös ammattikoulutuksesta olisi mahdollisuus siirtyä entistä helpommin korkea-asteen koulutukseen. Toisen asteen koulutuksessa havaittavien sosioekonomisten perhetaustan mukaisten erojen merkitys kasvaa tilanteessa, jossa todistuvallinnan merkitystä korkeakouluvalinnoissa kasvatetaan. Ellei yhdenvertaisuus tällöin toteudu toisen asteen opinnoissa, nämä

¹ Ks. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.00884/full>

perhe-erot siirtyvät sellaisenaan korkea-asteen koulutukseen. Korkeakoulutuksen saavutettavuuden varmistamiseksi keskiasteen opintojen tasavertaisuus on merkittävämpi tekijä kuin korkea-asteen sisäänottotapa.

5. Lukio-opintojen osalta selonteossa näkyy edelleen yleissivistävyyden painotus. Olisi rehellisempää kehittää lukiokoulutusta ensisijaisesti siinä roolissa, joka sillä jo on, korkeakoulutukseen valmistavana koulutuksena. Tämä edellyttäisi lukioiden kurssisisältöjen entistä vahvempaa integroimista korkeakouluopintoihin, esimerkiksi Ruotsalaisen mallin mukaan. Tällaista kehittämistä on mahdollista tehdä samalla kun raja-aitoja ammatillisen ja lukiokoulutuksen välillä madalletaan.
6. Tavoitteeseen, että puolet ikäluokasta suorittaisi korkeakoulututkinnon, on suomalaisittain vielä todella paljon matkaa. Kansainvälisesti arvioiden tuo tavoite ei kuitenkaan ole erityisen korkea, Suomi tulee saavuttamaan sen paljon muita Pohjoismaita paljon myöhemmin ja myöhemmin kuin useimmat Euroopan maat. Niin tasa-arvon kuin suomalaisen yhteiskunnan kilpailukyvyinkin näkökulmasta koulutuspolitiikan painopiste tulisi lähivuosina kiinnittää tähän tavoitteeseen. Jotta tavoite voidaan saavuttaa, laajennus kannattaa tehdä hakupainetietoja hyödyntäen. Tietoa tutkinto-ohjelmista työllistymisestä ja pitkän aikavälin tuloista pitäisi tarjota entistä laajemmin opiskelemaan hakeutuville luotettavia rekisteritietoja hyödyntäen.
7. TKI-panostusten nostaminen 4%:iin bruttokansantuotteesta on samoin suomalaisen yhteiskunnan kilpailu- ja jopa pitkän aikavälin toimintakyvyn kohtalonkysymys. Voidaan kuitenkin kysyä, millä tavoin sen edellyttämä pitkäjänteinen päätöksenteko on mahdollista, pelkkä TKI-tiekartta tuskin tähän riittää. Mallia kannattaisi ottaa EU:n monivuotisista tutkimusohjelmista, joissa myös paitsi taloudellinen, myös poliittinen sitoutuminen on erittäin vahvaa, laaja-alaista, pitkäkestoista ja suunnitelmallista.